

סימן מז

פסקי דין ותש' קצרות

נושאים

1. התחייבות לתשלום שכר דירה בתמורה לעזיבת המדור המשותף

2. צו מניעה

1. התחייבות לתשלום שכר דירה בתמורה לעזיבת המדור המשותף

הצדדים התיצבו בפני ביה"ד לגיטין, ומאחר והתברר לביה"ד שהצדדים גרים עדיין באותה דירה, ערך ביה"ד לצדדים הסכם הפרדה עליו חתמו הצדדים בפני ביה"ד, ועל-פיו הבעל יעזור את הדירה הרשומה ע"ש הצדדים, וכנגד זה "האשה מתחייבת לתת לבעל עבור הוצאות דיור סך 300 דולאר בשקלים לחודש לפי שער יציג, וזה כאשר הבעל יציג בפניה חוזה שכירות על-שמו. משך ההתחייבות היא לששה חודשים מיום סדור הגט. התשלום בראשית כל חודש".

הבעל שכר דירה ע"פ ההסכם, ועזב את דירת הצדדים. הבעל תובע לחייב את האשה לשלם לו עבור הדירה ששכר ע"פ הסכם ההפרדה סך של 300 דולאר לחודש, וזאת כאמור בהסכם. האשה מתנגדת לבקשה זו, משלושה נימוקים:

1. הבעל הגיש ערעור לביה"ד הרבני הגדול על החלטת ביה"ד לחייבו בכתובה, ועד שלא יתברר הערעור, היא אינה מעוניינת או/ו אינה חייבת בביצוע ההסכם.

2. בהסכם נאמר שששת החדשים יתחילו מיום סידור הגט, והואיל ולא סודר גט פיטורין בין הצדדים, אין מקום לחייבה בתשלום הסכום שהתחייבה.

3. הסכמתה לסכום זה נבעה מהעובדה שהבעל טען שאין לו היכן להתגורר ומצבו הכלכלי קשה ומתוך הנחה שישכור דירה בסך של 400 דולאר, אך הואיל ושכר דירה מרווחת בסך של 600 דולאר, ההסכם מבחינתה מהווה טעות מעיקרא.

דחינו את שלושת הסיבות להתנגדות האשה: בענין הערעור לביה"ד הגדול - ערעור זה היה קיים גם בזמן חתימת ההסכם והיה ידוע לאשה, וע"כ לא חלו כל שינויי נסיבות. מה עוד שענין הערעור על הכתובה וצו עיכוב ביצוע שניתן בענין זה, אין ענינו להסכם ההפרדה.

בענין תלות ההסכם בסדור הגט - אם אכן הבעל היה מסרב לתת גט לאשתו, טענתה היתה צודקת. אך הואיל ומניעת הגט היא ממנה, ברור שאם הבעל קיים את חלקו, וכן הוא מוכן כיום לביצוע הגט, עליה לקיים את התחייבותה.

בענין טענתה שסברה שהבעל ישכור דירה בסכום נמוך יותר - ענין זה לא עלה בדברים שנאמרו בביה"ד בע"פ, ובודאי שכל זמן שלא נכתבה התנאה כזו בכתב, אין מקום להתנות את התחייבות האשה בתנאי שקבעה לעצמה ולא סוכם בכתב בהסכם הכתוב וחתום בין הצדדים, ואף אין בסיס לאומדן דעת שכך היתה כונת הצדדים.

יצוין שהסכם זה נחתם ע"י האשה מרצונה החופשי, וכי הסכם זה אינו מפלה אותה לרעה, הואיל והאשה ממשיכה להתגורר לבדה עם ילדיה בדירה הרשומה מחציתה ע"ש הבעל, מן הדין שתעלה לו שכ"ד בסכום הקרוב למחצית (אף אם ננכה את חלק המדור של ילדי הצדדים).

לאור העובדה שהבעל שכר דירה ע"פ ההסכם, ולאור העובדה שהאשה לא הודיעה לבעל משעת חתימת ההסכם על רצונה לבטל את הסכם ההפרדה (שאם היתה עושה כן, הבעל היה ממשיך לגור בדירה ולא שוכר לעצמו דירה אחרת), והואיל והבעל שכר דירה על-סמך ידיעתו שהאשה התחייבה בסך 300 דולאר, פסקנו לחייבה ע"פ מש"כ בתש"י הרא"ש (קד,ו), הובאו דבריו להלכה בשו"ע חו"מ שלג,ח, וז"ל:

"אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך, ועשאו האומן, ואח"כ אינו רוצה לקחתו והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד, חייב."

והיינו מדינא דגרמי, כמבואר שם. ובנדון שלפנינו שכר הבעל דירה על-סמך התחייבות האשה, וע"כ על האשה למלא חלקה בהסכם באופן מלא. ובנדו"ד יש לדון אף מדין עצם ההתחייבות של האשה, דצריכה לקיים התחייבותה אף אם לא היה כאן היזק מדינא דגרמי. ונפקות בין חיוב מדינא דגרמי לחיוב מדין התחייבות - במקרה והיתה מודיעה לבעל קודם ששכר דירה שחוזרת בה מן ההסכם, דמדין גרמי אין מקום לחייבה, משא"כ מדין התחייבות. וכן אם כעת תהיה מוכנה שהבעל יחזור לדירה המשותפת, ויתאפשר הדבר להשכיר את הדירה המושכרת לשוכר אחר, דמדין גרמי אין מקום לחייב, משא"כ מדין ההתחייבות אינו צריך להשתדל להשכיר הדירה לאחר (מותנה כמובן בהסכמת המשכיר), ויכול לאכוף עליה את קיום ההסכם.

וכן פסקנו לחייב מדין לך ואני אבוא אחרוך. ורצה אחד מעמיתנו לחלוק ולפטור את האשה מאחר ואין לחייב את האשה מדין "לך ואני אבוא אחרוך" כיון שדין זה נתון במחלוקת ראשונים, ואין לחייב בכגון זה בדינא דגרמי. לדברי עמיתנו - המחבר חולק על הרמ"א, ושיטת הרמ"א תלויה במחלוקת הראשונים בדינא דגרמי, ובכל ענין אף לדעת הרמ"א אין לשלם אלא הוצאות הכפיה, אך לא הוצאות שלא מהכפיה, וסמך דבריו על דברי הש"ך שם שהביא את היש"ש. וכן לדעת המחבר הואיל ולא עשה מעשה בגוף הדבר (בהוצאות שהיו לו בערכאות), הוי גרמא ולא גרמי, ולכן גם בנדו"ד שלא עשתה מעשה בגוף הדבר, אין לחייב את האשה מדין לך ואני אבוא אחרוך.

לאחר העיון בדבריו נראה דלא דק בסברותיו שם, אך אין בדעתי לדון ולחלוק על סברות דיליה, מאחר ומצאנו בכל האחרונים שחייבו מדין זה של "לך ואני אבוא אחרוך" גם במקומות שלא עשה מעשה בידיים. יעויין בנדוע ביהודה תנינא (אהע"ז סי' צ בסופו בד"ה ובר מן דין) בענין בעל שהבטיח לתת לאשה גט אם תבוא למקומו, ובאה ולא נתן לה, פוסק הנו"ב, וז"ל:

"ובר מן דין עכ"פ יכולים ליקח כל אשר נמצא בידו ולהחזיר לה עבור הוצאותיה מעלזוס לכאן ומכאן לשם, כיון שע"פ דבריו באתה, שהבטיח

שתבוא ויתן לה גט, ועכשיו שחוזר בו צריך להחזיר הוצאותיה, דלא
גרע מהאומר לחבירו לך ואני אבוא אחריך והלך, והשני לא הלך
אחריו, שצריך לשלם כל הוצאותיו כמבואר בחו"מ יד, ה בהגהה."

וכך גם חייב בענין אחר המהרש"ם (ח"ז סי' ט ד"ה והנה מה) בענין קונה עצים
ששלח עגלות להביא עצים (ע"פ ההסכם עם המוכר) והמוכר לא נתן לו העצים, וז"ל:

"ובפרט בהיזק שכר העגלות שבאו לקבל העץ, ודאי נתחייב שמעון כדין
אמר לו לך ואני אבוא אחריך ..."

וכן מצאנו בישועות ישראל (לגר"י מקוטנא) יד, ד במי שתבע לדין ונמצא משקר
בתביעתו וע"י כפיה שלו הוצרך להוציא הוצאות; "והרי איבד מעותיו על זה ע"י
גרמתו ודמי ממש ללך ואני אבוא אחריך, ולא בא, דצריך לשלם לו ההוצאות, כיון
שע"פ דיבורו הוציא זה ממונו".

וראה עוד בפד"ר ח"ג (עמ' 18 ולהלן) בעמ' 28 חייבו תובע שהזמין נתבע לדין
ולא הופיע, מדין לך ואני אבוא אחריך, ושם בעמ' 33 הסיק דהוי מדינא דגרמי
ורק באונס פטור, ועיי"ש מה שדן באריכות בזה. ועיי' בפד"ר ח"ו עמ' 182 ובפד"ר
ח"ז עמ' 351, וכוכן בח"י עמ' 30 להלן.

גם מה שטען עמיתנו לחלוק על החיוב מהא דשו"ת הרא"ש הנ"ל, כיון שהחיוב שם
הוא מדין פועלים ולא מדינא דגרמי. והמעין בתש"י הרא"ש יראה דלא דק, דהרא"ש
מפורש מחייב מדינא דגרמי, וז"ל הרא"ש בתש"י קד, ו:

"ילמדנו רבינו, ראובן הלך לאומן ואמר לו עשה לי כך וכך הלילה
וקחנו למחר והוא עשה אותו דבר, ולמחר הלך לו ואמר לו טול
הפעולה שאמרת לי לעשות שאם לא תטלנו תפסד. וראובן אמר לו כבר
לקחתיה מאחר. תשובה. על מעשה האומן חייב המצוה לפרוע לאומן כל
הפסדו משום דינא דגרמי, מידי דהוה אהלכו חמרין ולא מצאו תבואה
פועלים ומצאו שדה לחה נותן להם שכרם משלם, שעל ידו הפסידו
מלאכת היום, והכא נמי ע"פ דבורו הפסיד."

מפורש שהחיוב הוא מדינא דגרמי מפני שע"פ דבורו הפסיד (וגם בפועלים מיירי
שהפסידו, ולא כמו שטען עמיתנו). ואין כל אפשרות לעקם את הכתובים לפרש
ברא"ש דאין כאן חיוב מדינא דגרמי הכללי, ואינו צריך לפנים, אך לשופרא
דמילתא אציין שהשבות יעקב בתש"י (ח"ב סי' קנג) חייב מכח דין זה של הרא"ש
בנידון דלא הוי פועל, וז"ל:

"ובר מן דין דלא יהא אלא כמזיק ע"פ כתבו שהוא חייב מדינא דגרמי,
כיון שע"פ כתבו מסור זה לשמעון התמורה בעד הסך ההוא, פשיטא
שראובן חייב לשלם, דלא יהא אלא כאומר לאומן עשה לי דבר פלוני
ואקחנו ממך, דחייב לשלם לאומן ההפסד כיון שע"פ דבורו הפסיד."

הרי שם בנידון השבו"י לא מיירי כלל בפועל, ובכ"ז חייב השבו"י מדין זה. וכך
גם מצאתי במנחת יצחק ח"ה סי' קיט (בסופו), ועיי"ש בסי' קכ ד"ה ומה שכתב
דמפורש דהוי דינא דגרמי, וגם שם מיירי במכירה ולא בפועלים.

כמו-כן הועלתה טענה ע"י עמיתנו דהואיל ויומיים לפני מועד עזיבת הבעל את

הבית (לאחר שכבר חתם על חוזה שכירות) קבלה האשה הבהרה מביה"ד הגדול על צו עיכוב ביצוע בענין פס"ד של ביה"ד הרבני האזורי לענין תשלום הכתובה, הרי זה שינוי נסיבות וע"כ יכולה לחזור בה מהתחייבותה. לדעתנו - הואיל ובשעת חתימת ההסכם ידעה על הערעור בביה"ד הגדול, כבר אין בצו עיכוב ביצוע משום שינוי נסיבות. מה עוד שקבלה את צו עיכוב הביצוע עוד קודם חתימת ההסכם, אלא שסברה (לדבריה) שהצו מתיחס רק לענין החיוב בגט ולא לענין הכתובה, ורק אח"כ קבלה הבהרה שהכוונה רק לכתובה. ומ"מ אין בצו עיכוב ביצוע על הכתובה משום שינוי נסיבות, והתחייבותה שרירה וקיימת.

מכל הלין נשארנו אנו בדעת הרוב שיש לחייב את האשה לשלם את הסכום שהתחייבה בהסכם עבור שכ"ד של הבעל.

2. צו מניעה

הוגשה בקשה של הבעל להוציא צו מניעה כנגד האשה, שלא תכנס לדירת מגורי הצדדים ברח' (-), הרשומה בחלקים שוים ע"ש הבעל והאשה. ב"כ הבעל ביסס טענתו על העובדה שהאשה עזבה את הבית לפני כארבע שנים וכעת חזרה, לטענתו - ע"פ המלצת ב"כ האשה. עוד המציא ב"כ הבעל צילום של הסכמה בין הבעל לאשה, וע"פ הסכמה זו תעזוב האשה את הבית הנ"ל. יצוין שהסכם זה לא אושר כפס"ד ע"י ערכאה כלשהיא.

פסקנו לדחות את הבקשה להוצאת צו מניעה נגד האשה, מאחר וצו מניעה כנ"ל כמוהו כצו פינוי וגרוש של האשה מהבית בו יש לה זכות קנין ומדור. ביה"ד יוציא צו מעין זה באחד משלושת המקרים דלהלן:

א. במידה וקיימת סכנה לשלום בן הזוג השני או לשלומם של בני המשפחה.

ב. במידה וקיימת הפרעה קיצונית ביותר לשלום המדור.

ג. כשיש הסכם בין הצדדים שקיבל תוקף של פס"ד, וזאת לאחר שביה"ד ידון אם ניתן לאכוף את ההסכם.

בנידון שלפנינו לא מולאו שלושת התנאים. לא הוצגה בפנינו תשתית עובדתית ראויה שאכן המצאותה של האשה בבית מהווה סכנה לבעל או לשלום המדור, אף שכך טען ב"כ הבעל. גם לא נחה דעתנו שלאור הטענות שהעלה ב"כ הבעל יש מקום לאסור על האשה את חזרתה לביתה, וכי יצאה היא מביתה בצו של ביה"ד? ברצונה עזבה וברצונה חזרה. עקרון ההמשכיות עליו דיבר ב"כ הבעל, לא קיים בהלכה ובמשפט התורה.

וכאמור לעיל, הואיל ומדובר בצו חמור הכולל בחובו גרוש ופינוי האשה מביתה, שומה שתונח לפני ביה"ד תשתית עובדתית מתאימה, דבר שלא קיים בנדון שלפנינו.

גם מה שהמציא ב"כ הבעל הסכם/ הסכמה בכתב, וע"פ הסכמה זו האשה תפנה את הבית, אין בה כדי להוציא צו זה, שהרי צודק ב"כ האשה שצילום זה נעדר תאריך, והעיקר - נעדר אישור של ביה"ד כפס"ד. והיה אם אכן היתה הסכמה זו מאושרת כפס"ד, היה על ב"כ הבעל לתבוע אכיפת וביצוע ההסכם וביה"ד היה דן בהתאם. משנעדר אישור זה, אין במסמך שהציג ב"כ הבעל כדי להוציא צו מניעה.

מסקנות

1. התחייבה האשה לשלם לבעל משעת עזיבת הדירה עבור שכירות דירה, כיון ששכר ע"ס התחייבותה, חייבת לשלם.

2. האחרונים חייבו מדין "לך ואני אבוא אחריך", גם במקום שלא עשה נזק בידיים.

3. אמר לאומן שיעשה לו דבר פלוני, ולא לקח מהאומן, חייב לשלם לאומן ההפסד מדינא דגרמי.